

(*IdOr.* ix, 5).⁸ Ara bé això és el mateix mot, amb pas de la idea de 'netejar' o 'esboirar' a 'aclairir', però ens adverteix que potser contribuï a la i la influència del mot *estil*.

Constellació [1803, Belv.], pres del ll. *constellatio*,⁵ *-onis*, 'posició dels astres'; *constellar*.

Cpr.: *Estellifjar. Estellifjar*.

¹ Per a la pronúncia *estrèlla* en el Centre, *estrèlla* a Girona, Empordà, Maresme (StPol, 1930), *LleuresC*, 250, 261. — ² Com és sabut *estel* 'miloca' no és pas cosa solament del català central, que no ho és menys de les Illes, on ja el registren els mall. *DFgra.* i *DAmen.*, l'eivissenc *PzCabrero*, etc. — ³ Plan, Gistaín, Bielsa, Echo i Ansó. El masculí, restringit a *estrel del alba*, Plan i Gistaín. — ⁴ També Bologna *stracla*, i *strella* en antics textos de Módena (S. xiv); emilià *strela* (Rohlf, *It. Gramm.* I, 530). No estan d'acord Bertoni (1916) i Riegler sobre si en un nom *starlaca*, *strellaca*, de la 'cogullada' es tracta d'un derivat de *STELLA* o d'una etimologia diferent, si bé influenciada per *STELLA* a tall d'etimologia popular (*ASNSL* cxlv, 106-7). — ⁵ No ha existit mai en català una variant del mot amb *ll* (pronunciada amb *l* ni amb *ll*) encara que algun escriptor medieval ho vagi grafiar així per reminiscència llatina (o ganes de lluir). A tort dona importància a aqueixes cacografies *Alcm* aplegant-ne 4 casos en mss. dels Ss. xiv-xv. — ⁶ En el mapa *étoile* de l'*ALF* (n.º 494) consta una pronúncia *estéfo* amb *l* a Tuchan i a Atsat (punts 786 i 793), o sigui a l'Aude, a la ratlla catalana, però fóra tan sorprenent una variant amb *-ll-* en aquesta franja isolada (i, per si fos poc, tocant amb el català) que no crec que s'hagi de donar importància a aquesta notació: és sabut que Edmont en l'occità Sud féu molts errors d'audició, per manca d'experiència fònica de l'occità. — ⁷ Segons Badia (*Bielsa*, 273) també *estrel* 'lucero' a Bielsa. Ni Casac. ni jo en les meves prolongades enquestes allí, el 1965, no vam sentir més que *estrela* a Bielsa. — ⁸ Un altre representant d'aquest híbrid de *STYLUS* i *STELLA*: girondí *estillat* «très fluët» a la Teste de Buch (Moureau).

ESTELA, 'el deixant, les aigües, d'una embarcació', del port. *esteira* (ll. *AESTUARIA*), per conducte del cast. *estela*. □ 1.ª doc.: 1877, Verdaguer (*Ail.* vii).

Veg. *DCEC* (*ESTELA*). Castellanisme indesitjable.

Estelabre, V. *astrolabi* (*ASTRE*) *Estelada*, *estelar*, *estelat*, V. *estel* *Estelati*, paraula inexistent, que no deu ser més que un error de copista per *escelerat* (prenent *st* per *sc*, passant-li per ull la titlla de *er* i fent diplografia amb la *-i* dels dos mots precedents).

Esteles, V. *tela* *Estelet*, *esteleta*, V. *estel*

ESTELL, 'escull, illot': n'hi ha molts que duen aquest nom genèric a la costa Sud de l'illa de Cabrera (mapa Mascaró, 4614-8), probablement adaptació del prov. *estel*, *esteu*,¹ ja documentat a Avinyó un cop

l'any 1174 (Pansier). És dubtós si el mot provençal prové del ll. *STĪLUS* 'columna', 'tija', o del gr. *στήλη* 'bloc o cantell de pedra (per recordar un fet, marcar un indret)', 'fita, molló': no pas perquè vingui de «colonització massaliota»² però essent terme de navegants, en aquest cas es pot admetre l'origen grec, enrobustit per la gran freqüentació dels mercants hel·lènics entrant i sortint dels ports de Massalia, Agde, Lleucata, Cotlliure, etc. Té també versemblança la teoria que vingui d'aquest terme greco-latí *STĒLA* 'pedró', alguns NLL de les Alberes, en particular el repetit *Puig de les Tres Esteles* (n'hi ha un a l'Alt Conflent, dalt de Nyer, un altre a l'Albera i algun més, en llocs on convergeixen les puntes de tres termes municipals), *L'Estela* poblet al peu d'un tal puig, terme de Lledó entre aquest i St. Llorenç de la Muga, i qui sap si *Cistella*, poble a 7 km. de *L'Estela*, entre aquest i Figueres (si ve de *Ç'Estella* *IPSA STELA* o *STEL(U)LA*) (si no és de *CISTA* com a nom d'un dolmen, etc.): però en aquests topònims es tractaria més aviat d'un tecnicisme d'agrimensors, picapedrers i lapicides, que pogué transcendir a la terminologia municipal i pastoral dels muntanyencs.

¹ L'usà Mistral: «Es la sereno --- / pilot! proun escoutaire an perè sus l'estèu», *Calendau* III, 74.7. —

² Mot absolutament isolat en llengua d'oc: és fantàstic voler-li aparar (*FEW* XII, 252a) un *esteloús* m. 'muntants d'una porta' isolat, terme local d'una alta vall bigordana (Arrens d'Azun) que ve evidentment del ll. *STOLONES* 'puntals'. Tinguem en compte que els navegants mercantils grecs passaven i repassaven al llarg de Mallorca en els viatges des de llurs bases en el golf del Lleó fins a l'Àfrica i havent de guiar-se per aqueixos illots balears, donaren nom també al *Pantaleu* entre la Dragonera i la illa Major — *νησιον Παναθηναϊον* — ja anomenat així per Jaume I abans del desembarc, i per tant nom de pilots i mariners, no pas pròpiament mallorquí.

ESTELLA, del ll. tardà *ASTĒLLA* 'estelleta', diminutiu d'*ASTŪLA*, variant del ll. *ASSŪLA* 'estella'. □ 1.ª doc.: 1249.

L'InvLC cita el mot en la Lleuda de Cotlliure de 1249 («miller de *stella* de boix») i d'un altre doc. rossellonès de l'a. 1300; no cal dir que se'n troben dades des de llavors en totes les èpoques, fins als escr. Renaix.: «Mes l'àngel, atiant-los: — Què feu? Desarelau-la: / de son tronc feu-ne *estelles*, tions de son brançam; / com herba que l'Altíssim ha malèit, crema-la, / y après ventau la cendra d'infern, que 'n dexe 'l llamp», *Ail.*, 246. El ll. vg. *ASTĒLLA* ja es troba en el S. v.

L'explicació de la forma *ASTŪLA* (que no és difícil) com a variant d'*ASSŪLA*, es pot deixar a decisió dels llatinistes, que la consideren forma de gènesi fonètica (veg. *ThLL*, Ernout-M., Walde-H.), i no hi ha necessitat ni avantatge a recórrer a una contaminació de *HĀSTA*, com s'havia suggerit; és sabut que *ASSŪLA* per la seva banda era ja un diminutiu del ll. antic *ASSIS* 'post', i *ASTELLA* és un diminutiu de *ASTULĀ* segons